

POL-30 Wong Hämäläinen Anna-Mari(UM) 07.10.2020

Viite

Asia

Ulkoasiainneuvosto 12.10.2020; Suomen tavoitteet

Ulkoasiainneuvosto kokoontuu 12.10. Luxemburgissa. Suomea edustaa ulkoministeri Pekka Haavisto. Keskusteluaiheita ovat Venäjä, Latinalainen Amerikka ja Karibia sekä Serbian ja Kosovon suhteiden normalisointidialogi yhdessä EU:n erityisedustaja Miroslav Lajčákin kanssa. Lisäksi ulkoministerit käyvät epävirallisen lounaskeskustelun monenvälisestä yhteistyöstä. Kokouksessa on tarkoitus hyväksyä neuvoston päätelmät Valko-Venäjästä sekä Bosnia-Hertsegovinasta / EUFOR Althea-operaatiosta.

Venäjä

Suomi korostaa Aleksei Navalnyin myrkytystapauksen perinpohjaisen selvittämisen tärkeyttä. Venäjän tulee tutkia asia ja tekijät tulee saattaa vastuuseen. Väkipolttava opposition edustajia kohtaan on täysin tuomittavaa. Kemiallisen aseiden käyttö kaikissa olosuhteissa ja kenen tahansa toimesta on kiellettyä. Teko on selvä kemiallisten aseiden kieltosopimuksen (CWC) rikkomus ja huolestuttava signaali koko sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän kannalta. On hyvä, että Kemiallisten aseiden kieltojärjestö OPCW on kytketty asian selvittämiseen. Yhteinen EU-reaktio asiaan on tervetullut. Konkreettiset toimet tulee harkita huolellisesti. EU:n yhtenäisyys on erityisen tärkeää. Yhtenäinen linja on tärkeä myös jatkuvasti viestiä ulospäin niin Venäjän kuin kolmansienkin maiden suuntaan. Se perustuu EU:n Venäjä-politiikan viiteen ohjaavaan periaatteeseen sekä päättäväiseen pakotepolitiikkaan. Suomi korostaa tarvetta jatkaa ja tarpeen mukaan laajentaa pakotteita niin pitkään, kunnes niiden asettamiseen johtaneet syyt poistuvat. Suomi korostaa myös johdonmukaista EU:n Venäjä-politiikan toimeenpanoa, mukaan lukien tuki viidelle ohjaavalle periaatteelle. Suomi kannattaa kansalaisten välisten yhteyksien ylläpitämistä Venäjän suuntaan, mukaan lukien tuen jatkamista Venäjän ihmisoikeus- ja oikeusvaltiotoimijoille sekä kansalaisyhteiskunnalle. Vakinaisia kontakteja näihin toimijoihin tulee ylläpitää ja Venäjällä tehtävää ihmisoikeus- ja oikeusvaltiotyötä tulee koordinoita jäsenmaiden kesken. Jatkossakin tulee pyrkiä sitouttamaan Venäjä kantamaan vastuunsa esimerkiksi ilmastonmuutoksen ja ympäristönsuojelun aloilla. Suomi pitää tärkeänä, että jäsenmaiden ohella myös EU-instituutiot osaltaan hoitavat EU:n Venäjä-suhteita unionin intressissä olevissa asioissa voimassaolevien politiikkalinjausten puitteissa ja käytettävissä olevia EU:n politiikkavälineitä hyödyntäen.

Serbian ja Kosovon suhteiden normalisointidialogi

Serbian ja Kosovon tulee normalisoida suhteensa velvoitteensa mukaisesti. Suhteiden normalisointi on tärkeää myös alueellisen vakauden ja Euroopan turvallisuuden vuoksi ja siten Suomen etu. Serbian ja Kosovon suhteiden normalisointidialogi on käynnistetty uudelleen. Erityisedustajan myötä EU:lla on hyvät resurssit dialogin edistämiseen ja tämä mahdollisuus tulee hyödyntää. On tärkeää, että EU:n jäsenvaltiot ja kansainvälinen yhteisö antavat erityisedustajan toiminnalle täyden tukensa.

Latinalainen Amerikka ja Karibia

Yhteisiä etuja on edistettävä: sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää on tuettava entistä voimallisemmin yhteistyössä Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueen maiden kanssa. Covidin myötä haavoittuvuudet ovat kasvaneet: alkuperäiskansat, naiset, vammaiset, ihmisoikeudet, demokratia – näitä ei tule unohtaa. Akuuttia koronavirusta koskevan tuen ohella EU:n tulee edelleen pyrkiä sitouttamaan alueen maat kestäviin toimiin Pariisin ilmastopöytäkirjan toteuttamiseksi. Pandemian jälkeisen jälleenrakennuksen tulisi tapahtua vihreän transition, kestävien terveydenhuoltojärjestelmien sekä säällisten työpaikkojen kautta sukupuolten välistä tasa-arvoa, ihmisoikeuksia, oikeusvaltiota, demokratiaa ja hyvää hallintoa korostaen. EU:n ja Latinalaisen Amerikan sekä Karibian yhteisön (CELAC) suhteeseen tulee panostaa. On tärkeää, että alueiden välillä on olemassa formaatti, jonka puitteissa korkean tason huippukokouksia voidaan järjestää.

Monenvälinen yhteistyö

Suomi pitää tärkeänä, että EU toimii aktiivisesti kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän vahvistamiseksi. Globaaleihin ongelmiin (ilmastonmuutos, pandemiat, konfliktit ym.) tarvitaan globaaleja ratkaisuja ja monenvälistä yhteistyötä. Sääntöpohjainen maailmanjärjestys ja tehokas, multilateralismiin perustuva järjestelmä ovat avainasemassa. EU:n oma yhtenäisyys ja johdonmukaisuus eri foorumeilla on keskeistä. EU:n roolia tulee vahvistaa erityisesti nykyisessä kansainvälisessä tilanteessa, jotta se on kykenevä ottamaan johtoroolin erityisesti itselleen tärkeimmissä kysymyksissä. EU:n tulee etsiä myös uusia kumppanuuksia ja liittolaisia perinteisten lisäksi. EU-YK-yhteistyötä tulee syventää, erityisesti strategisella sekä korkealla tasolla. YK on kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän ja monenkeskisen yhteistyön ytimessä. YK:n uudistaminen on tärkeää legitiimille ja tehokkaalle toiminnalle. Tämä merkitsee YK:n kaikkien kolmen pilarin – rauha ja turvallisuus, ihmisoikeudet sekä kehitys – saumatonta yhteistoimintaa. Suomi tukee YK:n uudistamista ja pitää EU:n aktiivista roolia ja yhtenäisyyttä asiassa tärkeänä. Suomen tavoitteena on EU:n yhtenäisyyden ja toimintakyvyn turvaaminen myös muilla monenvälisillä foorumeilla (esim. Etyj, Euroopan neuvosto, ICC, WTO, OECD). Kansainvälisen oikeuden merkitys multilateralismin perustana on keskeinen, esimerkiksi asevalvontasopimusjärjestelmän ajankohtaisiin haasteisiin vastaamisessa. Suomi kannattaa perussopimuksen antamien mahdollisuuksien hyödyntämistä EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) toimintakyvyn parantamiseksi, ml. määränemistöpäätösten käyttäminen. Tämä mahdollistaisi muun muassa EU:n toiminnan tehostamisen monenvälisillä foorumeilla.

Asialista:

Venäjä	s. 4
Serbian ja Kosovon dialogi	s. 7
Latinalainen Amerikka ja Karibia	s. 9
Monenvälinen yhteistyö	s. 12

ITÄ-10

Martikainen Toivo

29.9.2020

Asia

Venäjä

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto 12.10.2020

Asiakirjat

UTPJ 12/2020 vp

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Toivo Martikainen, UM ITÄ-10, toivo.martikainen@formin.fi, +358 295 350 310

Niklas Lindqvist, UM ITÄ-10, niklas.lindqvist@formin.fi, +358 295 351 517

Ville Lahelma, UM POL-20, ville.lahelma@formin.fi, +358 295 350 598

Maimo Henriksson, UM ITÄ-01, maimo.henriksson@formin.fi, +358 295 351 247

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Ulkoasiainneuvosto keskustele Venäjästä. Keskustelussa nousee esiin oppositiopoliitikko Aleksei Navalnyin myrkytystapaus, mahdolliset EU-reaktiot siihen sekä luultavasti laajemmin Venäjän ihmisoikeustilanne, demokratiakehitys ja EU-Venäjä-suhteet.

2. SUOMEN TAVOITE

Suomi korostaa Aleksei Navalnyin myrkytystapauksen perinpohjaisen selvittämisen tärkeyttä. Venäjän tulee tutkia asia ja tekijät tulee saattaa vastuuseen. Väkipolta opposition edustajia kohtaan on täysin tuomittavaa. Kemiallisen aseiden käyttö kaikissa olosuhteissa ja kenen tahansa toimesta on kiellettyä. Teko on selvä kemiallisten aseiden kieltosopimuksen (CWC) rikkomus ja huolestuttava signaali koko sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän kannalta. On hyvä, että Kemiallisten aseiden kieltöjärjestö OPCW on kytketty asian selvittämiseen. Yhteinen EU-reaktio asiaan on tervetullut. Konkreettiset toimet tulee harkita huolellisesti.

EU:n yhtenäisyys on erityisen tärkeää. Yhtenäinen linja on tärkeä myös jatkuvasti viestiä ulospäin niin Venäjän kuin kolmansienkin maiden suuntaan. Se perustuu EU:n Venäjä-politiikan viiteen ohjaavaan periaatteeseen sekä päättäväiseen pakotepolitiikkaan. Suomi korostaa tarvetta jatkaa ja tarpeen mukaan laajentaa pakotteita niin pitkään, kunnes niiden asettamiseen johtaneet syyt poistuvat. Suomi korostaa myös johdonmukaista EU:n Venäjä-politiikan toimeenpanoa, mukaan lukien tuki viidelle ohjaavalle periaatteelle.

Suomi kannattaa kansalaisten välisten yhteyksien ylläpitämistä Venäjän suuntaan, mukaan lukien tuen jatkamista Venäjän ihmisoikeus- ja oikeusvaltiotoimijoille sekä kansalaisyhteiskunnalle. Vakinaisia kontakteja näihin toimijoihin tulee ylläpitää ja Venäjällä tehtävää ihmisoikeus- ja oikeusvaltiotyötä tulee koordinoita jäsenmaiden kesken. Jatkossakin tulee pyrkiä sitouttamaan Venäjä kantamaan vastuunsa esimerkiksi ilmastonmuutoksen ja ympäristönsuojelun aloilla. Suomi pitää tärkeänä, että jäsenmaiden ohella myös EU-instituutit osaltaan hoitavat EU:n Venäjä-suhteita unionin intressissä olevissa asioissa voimassaolevien politiikkalinjausten puitteissa ja käytettävissä olevia EU:n politiikkavälineitä hyödyntäen.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Jäsenmaiden ulkoministerit ovat keskustelleet Venäjästä aiemmin kuluvana vuonna maaliskuun ja elokuun epävirallisissa Gymnich-kokouksissa. Maaliskuun kokouksen jälkeen käynnistettiin EU:n Venäjä-politiikan viiden ohjaavan periaatteen arviointityö (*"stock-taking"*), jonka tuloksista oli määrä keskustella elokuun kokouksessa. Keskustelu jäi kuitenkin aikapulan vuoksi hyvin lyhyeksi. Tarkoitus on jatkaa elokuussa kesken jäänyttä keskustelua ottaen huomioon sen jälkeen tapahtuneet asiat. Elokuun kokouksen jälkeen Aleksei Navalnyin myrkytystapaus on merkittävästi vaikuttanut Venäjästä käytävän keskustelun sävyyn. Ulkoministerit keskustelevat mahdollisista yhteisistä reaktioista tapaukseen. Lisäksi keskusteltaneen Venäjän ihmisoikeustilanteesta ja demokratiakehityksestä sekä EU-Venäjä-suhteista laajemmin. Päähuomion kokouksessa saanevat akuutit asiat, ja alun perin suunniteltu laajempi keskustelu EU-Venäjä-suhteesta voi yhä jäädä myöhemmäksi.

4. TAUSTA

Venäläinen oppositiopoliitikko Aleksei Navalnyi sai myrkytysoireita Venäjän sisäisellä lennolla 20.8. Hänet siirrettiin Saksaan saamaan hoitoa 22.8. Saksan hallitus ilmoitti 2.9., että maan asevoimien tekemissä laboratoriotutkimuksissa on saatu kiistattomat todisteet, joiden mukaan Navalnyi myrkytettiin Novitšok-sarjan hermomyrkyllä. Kyse on saman sarjan yhdisteestä, joka oli käytössä Skripalien myrkytyksessä Salisburyssa vuonna 2018. Saksan laboratoriotulokset on varmistettu itsenäisesti Ranskassa ja Ruotsissa. Navalnyi on päässyt pois sairaalasta ja on ilmoittanut halustaan palata Venäjälle. Lääkärien mukaan hän saattaa toipua täysin.

Saksa on pyytänyt Venäjän hallitukselta selvitystä tapahtuneesta. Lisäksi Saksa on pyytänyt Kemiaallisten aseiden kieltojärjestöä OPCW:tä varmentamaan Saksassa tehdyn kemiallisen analyysin. EU:n ulkoasiainneuvosto keskusteli Navalnyin tapauksesta 21.9. Keskustelu jatkuu lokakuun ulkoasiainneuvostossa. Eurooppa-neuvosto käsitteli aihetta 1.-2.10.

EU on säilyttänyt yhtenäisyyden Venäjä-politiikassaan ja pitää kiinni Krimin laittoman liittämisen ja Itä-Ukrainan konfliktin johdosta Venäjää kohtaan asettamistaan pakotteista. EU:n on tärkeää jatkuvasti viestiä yhtenäisyytensä myös ulospäin niin Venäjän kuin kolmansienkin maiden suuntaan. Maaliskuussa 2016 EU:n ulkoasiainneuvostossa hyväksyttiin EU:n Venäjä-politiikan viisi ohjaavaa periaatetta. Ne vahvistettiin uudelleen ulkoasiainneuvostossa huhtikuussa 2018 ja ne ovat:

- 1) Minskin sopimusten toimeenpano keskeisenä edellytyksenä sille, että EU merkittävästi muuttaa politiikkaansa suhteessa Venäjään,*
- 2) suhteiden vahvistaminen EU:n itäisiin kumppaneihin ja muihin naapureihin, ml. Keski-Aasia,*
- 3) EU:n sietokyvyn vahvistaminen (resilienssi) esim. energiapolitiikassa, hybridiuhkissa ja strategisessa viestinnässä,*
- 4) valikoiva kanssakäyminen Venäjän kanssa EU:n intressissä olevissa asioissa, sekä*
- 5) ihmisten välisten yhteyksien ylläpitäminen ja tuki Venäjän kansalaisyhteiskunnalle.*

Maaliskuun Gymnich-kokouksen perusteella EU:n instituutioiden ja jäsenmaiden piirissä käynnistettiin viiden ohjaavan periaatteen arviointityö (*"stock-taking"*). Työn tavoitteena on viiden periaatteen vahvistaminen sekä niiden tehokas ja tasapainoinen toimeenpano. Arviointityötä ei ole vielä viety loppuun. Toistaiseksi Navalnyin myrkytystapaukseen reagointi hallitsee Venäjä-keskustelua, mutta tarve laajemmallekaan keskustelulle ei sinänsä ole kadonnut. Lokakuun ulkoasiainneuvostossa on määrä jatkaa elokuussa kesken jäänyttä keskustelua ottaen huomioon sen jälkeen tapahtuneet asiat. Keskusteluun heijastunee Navalnyin myrkytyksen lisäksi myös Venäjän toiminta Valko-Venäjään liittyen sekä esimerkiksi Vuoristo-Karabahin konflikti.

EU:n ja Venäjän poliittinen dialogi jäädettiin suurelta osin vuonna 2014, kun Venäjä liitti Krimin laittomasti itseensä ja alkoi toimia aktiivisesti Itä-Ukrainan konfliktissa. Yhteydet ovat sittemmin hieman lisääntyneet, mutta esimerkiksi loppuvuodesta 2019 työnsä aloittaneen uuden EU-komission ja Venäjän välillä ei ole ollut virallisia tapaamisia. Koronaviruspandemian aikana eri tasoiset tapaamiset ovat luonnollisesti ennestään vähentyneet. EU:n jäsenmaat ovat viimeisen parin vuoden aikana asteittain aktivoineet kahdenvälisiä kanssakäymistään ja yhteydenpitoaan Venäjän kanssa. Muutokset eivät kuitenkaan ole merkinneet paluuta vuotta 2014 edeltäneeseen aikaan, sillä dialogi on sisällöllisesti ja määrällisesti rajoitetumpaa kuin aiemmin. Navalnyin tapauksen vuoksi yhteydet ovat jälleen vähentyneet.

EU:n piirissä on havaittavissa kasvavaa turhautumista Venäjän piittaamattomaan toimintaan kohtaan. Tästä huolimatta jatkossakin tulee pyrkiä sitouttamaan Venäjä kantamaan vastuunsa ilmastonmuutoksen ja ympäristönsuojelun aloilla. Tämä on Suomen pidemmän aikavälin tavoite. Työkaluja sen saavuttamiseksi ovat mm. mustan hiilen hankkeet, alueellinen yhteistyö ja rajat ylittävä yhteistyö, joiden kautta voidaan strategisesti edistää globaaleja ympäristötavoitteita EU:n lähialueilla Venäjällä sekä vähentää tai ehkäistä Venäjältä Suomeen ja EU:n alueelle tulevia haitallisia ympäristövaikutuksia.

EU tarkastelee säännöllisesti keväästä 2014 lähtien asteittain Venäjää kohtaan asettamia pakotteita ja jatkaa niiden voimassaoloa niin kauan, kunnes pakotteiden asettamiseen johtaneet syyt ovat poistuneet. Venäjää kohtaan asetettujen sektorikohtaisten talouspakotteiden voimassaoloa jatkettiin viimeksi kuluvan vuoden kesäkuussa 31.1.2021 asti. Jatkoa käsitellään seuraavan kerran joulukuun Eurooppa-neuvostossa. Pakotteet on sidottu Minskin sopimusten täyteen toimeenpanoon. Ukrainan alueellisen koskemattomuuden loukkaamisen vuoksi asetetut ns. henkilöpakotteet ovat nykyisellään voimassa 15.3.2021 asti. Yhteensä listalla on 175 henkilöä ja 44 tahoa. Krimiä ja Sevastopolia koskevia pakotteita on toistaiseksi jatkettu 23.6.2021 asti; pakotteet on sidottu Krimin palauttamiseen Ukrainalle.

Lisäksi EU on päättänyt diplomaattisista toimista kuten säännöllisten EU-Venäjä -huippukokousten ja viisumiasioita koskevien neuvotteluiden jäädyttämisestä. EU on myös rajoittanut yhteistyötä siten, että Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankin EBRD:n sekä Euroopan investointipankin EIB:n kautta ei ole aloitettu uusia hankkeita Venäjällä. EU:n ja Venäjän välillä vuodesta 1997 saakka voimassa ollut kumppanuus- ja yhteistyösopimus (PCA) on yhä voimassa, mutta sen mukaiset uudistamiseen liittyvät neuvottelut ja toiminnot on keskeytetty.

Vastauksena pakotteisiin Venäjä kielsi elokuussa 2014 EU:sta ja muista pakotteista asettaneista maista peräisin olevien tiettyjen elintarvikkeiden ja maataloustuotteiden maahantuonnin Venäjälle. Venäjä ei ole sitonut vastatoimiensa eli ns. vastapakotteiden voimassaoloa EU:n pakotteisiin. Kohdentamalla vastatoimensa edellä mainituille sektoreille Venäjä pyrkii lisäämään elintarvikeomavaraisuuttaan ja korvaamaan tuontiaan myös pidemmällä aikavälillä.

Asia

Serbian ja Kosovon suhteiden normalisointidialogi

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto 12.10.2020

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Keijo Karjalainen, UM, keijo.karjalainen@formin.fi, 0295 352 030

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Serbian ja Kosovon suhteiden normalisointidialogin tilanne.

2. SUOMEN TAVOITE

Serbian ja Kosovon tulee normalisoida suhteensa velvoitteensa mukaisesti. Suhteiden normalisointi on tärkeää myös alueellisen vakauden ja Euroopan turvallisuuden vuoksi ja siten Suomen etu.

Serbian ja Kosovon suhteiden normalisointidialogi on käynnistetty uudelleen. Erityisedustajan myötä EU:lla on hyvät resurssit dialogin edistämiseen ja tämä mahdollisuus tulee hyödyntää.

On tärkeää, että EU:n jäsenvaltiot ja kansainvälinen yhteisö antavat erityisedustajan toiminnalle täyden tukensa.

3. NEUVOTTELUTILANNE

EU:n korkea edustaja Josep Borrell ja EU:n erityisedustaja Miroslav Lajčák kertovat Serbian ja Kosovon suhteiden normalisointidialogin ajankohtaisesta tilanteesta ja ministerit käyvät keskustelun.

4. TAUSTA

EU:n fasilitoima Serbian ja Kosovon suhteiden normalisointidialogi käynnistyi vuonna 2013 ja sen tulee johtaa suhteiden täyteen normalisointiin, mikä vahvistetaan laillisesti sitovalla sopimuksella. Suhteiden normalisointi on myös ehto maiden EU-lähentymisen etenemiselle.

Dialogi oli käytännössä pysähdyksissä syksystä 2018 lähtien, koska Kosovo asetti Serbiasta ja Bosnia-Hertsegovinasta tuleville tuotteille sadan prosentin tullit vastatoimena sille, että Serbia oli vastustanut Kosovon pyrkimystä päästä tiettyjen kansainvälisten järjestöjen jäseneksi. Kosovo poisti tullit kuluvan vuoden keväänä.

Neuvosto nimitti kuluvan vuoden huhtikuussa korkean edustajan esityksestä Slovakian ulkoministerinä toimineen Miroslav Lajčákin EU:n erityisedustajaksi hoitamaan Serbian ja Kosovon suhteiden normalisointidialogia ja muita Länsi-Balkanin alueellisia kysymyksiä. Erityisedustajan ensisijaiseksi tehtäväksi on määriteltä edistää Serbian ja Kosovon suhteiden kattavan normalisoinnin saavuttamista. Hän toimii korkean edustajan alaisuudessa.

Dialogi käynnistyi uudelleen kesällä. Asiantuntijatasolla on käyty useampi neuvottelukierros ja myös korkealla poliittisella tasolla on käyty keskusteluja. Serbian presidentti Aleksandar Vucic ja Kosovon pääministeri Avdullah Hoti ovat tavanneet kaksi kertaa Brysselissä osana dialogineuvotteluja.

Ensimmäisenä uudelleen käynnistetyssä dialogissa on käsitelty taloudellista yhteistyötä sekä kadonneisiin henkilöihin ja sisäisiin pakolaisiin liittyviä kysymyksiä. Myös taloudellisten vaateiden ja omaisuuskysymysten käsittely on aloitettu.

Presidentti Vucic ja pääministeri Hoti tapasivat Valkoisessa talossa 4.9. presidentti Trumpin kutsusta ja allekirjoittivat erilliset dokumentit ”taloussuhteiden normalisoinnista”. Kyse oli kuitenkin lähinnä jo sovittujen asioiden kirjaamisesta eikä dokumenteilla ratkaistu yhtään suhteiden normalisointiin liittyvää poliittista kysymystä. Vucic ja Hoti vahvistivat Valkoisen talon tapaamisen jälkeen Brysselissä, että he ovat edelleen sitoutuneet EU:n fasilitoimaan suhteiden normalisointidialogiin ja että EU-lähentyminen on kummankin maan prioriteetti.

Asia

Latinalainen Amerikka ja Karibia

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto 12.10.2020

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Tiina Nikkinen, ASA-30, tiina.nikkinen@formin.fi, p. +358 50 321 1091

Annina Barbosa, ASA-30 (Mercosur, Chile), annina.barbosa@formin.fi, p. +358 50 438 3222

Katja Karppinen-Njock, ASA-30 (Meksiko), katja.karppinen-njock@formin.fi, p. +358 50 409 4347

Johanna Rasimus, KEO-10 (post-Cotonou), johanna.rasimus@formin.fi, p. +358 50 598 6437

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Tarkoituksena käsitellä EU:n yhteistyötä Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueen kanssa.

2. SUOMEN TAVOITE

Yhteisiä etuja on edistettävä: sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää on tuettava entistä voimallisemmin yhteistyössä Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueen maiden kanssa.

Covidin myötä haavoittuvuudet ovat kasvaneet: alkuperäiskansat, naiset, vammaiset, ihmisoikeudet, demokratia – näitä ei tule unohtaa. Akuuttia koronavirusta koskevan tuen ohella EU:n tulee edelleen pyrkiä sitouttamaan alueen maat kestäviin toimiin Pariisin ilmastopöytäkirjan toteuttamiseksi.

Pandemian jälkeisen jälleenrakennuksen tulisi tapahtua vihreän transition, kestävien terveydenhuoltojärjestelmien sekä säällisten työpaikkojen kautta sukupuolten välistä tasa-arvoa, ihmisoikeuksia, oikeusvaltiota, demokratiaa ja hyvää hallintoa korostaen.

EU:n ja Latinalaisen Amerikan sekä Karibian yhteisön (CELAC) suhteeseen tulee panostaa. On tärkeää, että alueiden välillä on olemassa formaatti, jonka puitteissa korkean tason huippukokouksia voidaan järjestää.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Heinäkuussa ulkoasiainneuvostossa käytiin keskustelu Covid-19-pandemian vaikutuksista Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla sekä EU:n toimista tilanteen helpottamiseksi. Pandemia koettelee aluetta edelleen rajusti, ja aluetta uhkaa pahempi taantuma kuin koskaan. Ministereiden keskustelulta odotetaan solidaarisuuden osoittamista strategisesti tärkeän alueen kumppaneille ja keskustelua yhteistyöstä, joka tukee vihreää, kestävä ja inklusiivista elpymistä.

4. TAUSTA

EU:n koordinoimasta koronavasteesta Latinalaisessa Amerikassa ja Karibialla keskusteltiin heinäkuun ulkoasiainneuvostossa. EU ja kehityspankkiryhmät ovat nopeasti pystyneet vastaamaan alueen maiden tarpeisiin, alussa ennen kaikkea terveyssektorilla. Nyt seuraavassa vaiheessa siirrytään maiden talouksien ja sosiaalsektorin tukemiseen kestävä kehityksen ja Pariisin ilmastopöytäkirjan tavoitteita noudattaen.

Nykypäivän nopeasti kehittyvä geopoliittinen ympäristö tuo uusia haasteita ja mahdollisuuksia kumppanuudelle. Sen myötä korostuu tarve aiempaa tehokkaammalle alueelliselle ja kahdenväliselle yhteistyölle, modernille kumppanuudelle, jossa keskitytään kauppaan, investointeihin ja muuhun yhteistyöhön.

EU ja Latinalainen Amerikka sekä Karibia voisivat näyttää tietä kohti kestävämpää tuotantoa ja kulutusta. Uusiutuvaa energiaa, luonnonvaroja ja energiatehokkuutta sekä kiertotaloutta koskeva yhteistyö ja vastavuoroinen oppiminen tarjoavat erityisen lupaavia näkymiä. EU:n tutkimustoiminta, teknologia ja asiantuntemus, myös yksityisen rahoituksen hyödyntäminen, voisivat auttaa alueen maita saamaan käyttöön niiden valtavan energiapotentiaalin, kuten vesi- ja tuulivoiman, aurinkoenergian, valtamerienergian ja geotermisen energian. Näin luotaisiin myös työpaikkoja ja liiketoimintamahdollisuuksia.

EU viestitti globaalista pandemiatuestaan Team Europe –aloitteellaan, mikä olisi erinomainen lähestymistapa kaikkeen EU:n toimintaan. EU on Latinalaisen Amerikan suurin investoija ja suurin kehitysavun myöntäjä. Vaikka EU pitää Latinalaisen Amerikan ja Karibian maita hyvin samanmielisinä kumppaneina, kriisi testaa suhteita. Kuten EU:n ulkosuhteiden korkea edustaja Josep Borrell heinäkuussa totesi, jos EU ei seiso alueen maiden rinnalla vaikeuksien hetkellä, Kiina ottaa paikan. Alueen vienti Kiinaan on jo nyt suurta ja alueen katseet ovat kääntyneet Atlantilta Tyynellemerelle.

EU:n taloudellisen yhteistyön peruskivenä ovat kauppa-, assosiaatio- ja yhteistyösopimukset. EU ja Mercosur-maat (Mercado Común del Sur eli Etelän yhteismarkkinat) – Argentiina, Brasilia, Paraguay ja Uruguay – ovat neuvotelleet assosiaatiosopimuksesta yli 20 vuotta. Sopimuksen kauppasioista päästiin yhteisymmärrykseen kesäkuussa 2019, ja muista osioista kesäkuussa 2020. Voimaantullakseen EU-Mercosur -vapaakauppasopimus vaatii vielä Euroopan parlamentin ja EU-sekä Mercosur-maiden kansallisten parlamenttien hyväksynnän.

EU-Meksiko-globaalisopimuksen uudistamista koskevat neuvottelut saatiin päätökseen huhtikuussa 2020. Globaalisopimus hyväksytään Euroopan parlamentin lisäksi myös jäsenmaiden parlamenteissa. Komission odotetaan antavan syksyn kuluessa ehdotusluonnoksensa neuvoston päätökseksi allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta. Sopimus on suunniteltu allekirjoitettavan kahdenvälisessä huippukokouksessa vuoden 2021 alkupuoliskolla.

EU neuvottelee myös Chilen kanssa assosiaatiosopimuksen modernisaatiosta. Neuvottelut ovat edenneet, mutta vaikeisiin kysymyksiin kuuluu esimerkiksi Chilen maksamat valtiontuet fossiilille polttoaineille. Chilen nykyhallitus haluaa saattaa neuvottelut päätökseen ennen marraskuun 2021 presidentinvaaleja.

EU:n ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueen yhteistyön edistämiseen tarvitaan maiden huippukokouksia, joita on järjestetty säännönmukaisesti jo yli 20 vuotta. Nytemmin Venezuelan kriisi on jäädyttänyt huippukokousten sarjan eikä huippukokousta ole pystytty toteuttamaan sitten vuoden 2015. Latinalaisen Amerikan ja Karibian yhteisö CELAC ei pysty sopimaan huippukokoukseen osallistumisesta tai järjestelyistä niin kauan kuin Venezuelan presidentti Nicolás Maduro pysyy vallassa. Edellinen EU:n ja CELAC:n huippukokous järjestettiin 2015 Brysselissä ja seuraavan oli määrä toteutua 2017 CELAC-puheenjohtajamaan El Salvadorin pääkaupungissa San Salvadorissa, mutta Maduron vastaiseksi rintamaksi ryhmittyneet nk. Liman ryhmän maat jättäytyivät pois.

Meksiko toimii tänä ja ensi vuonna CELAC:n puheenjohtajana. Meksikolla oli suunnitelmissa ulkoministerikokouksen järjestäminen syyskuussa Mexico Cityssä YK:n yleiskokoukseen matkaaville ulkoministereille, mutta pandemia vesitti suunnitelmat. EU ja CELAC ovat sopineet, että hallitusten päämiesten huippukokoukset järjestetään joka toinen vuosi vuorotellen kummankin osapuolen toimesta ja ulkoministerikokoukset välivuosina samalla periaatteella.

EU:n suhteita Karibian maihin on säädellyt lisäksi EU:n ja sen jäsenvaltioiden sekä Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren maiden suhteita määrittävä kumppanuussopimus, nk. Cotonoun sopimus, joka päättyi 28.2.2020. Neuvotteluita uudesta sopimuksesta, nk. Post-Cotonou, on käyty syyskuusta 2018 lähtien. Nykyisen sopimuksen määräysten soveltamista jatkettiin vuoden 2020 loppuun saakka, koska uudesta Post-Cotonou-sopimuksesta ei päästy määräajassa sopuun osapuolten välillä. Neuvotteluissa on edelleen avoimina kysymyksiä mm. palautuksia ja takaisinottoa sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia koskevat kirjaukset.

Asia

Monenvälinen yhteistyö

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto 12.10.2020

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Päivi Karhio-Szilvay, UM/POL-50, p. 050 359 3670, paivi.karhio-szilvay@formin.fi

Anna Salovaara, UM/POL-50, p. 050 439 1318, anna.salovaara@formin.fi

Matti Nissinen, UM/POL-30, p. 050 590 7973, matti.nissinen@formin.fi

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Käydään EU:n sisäinen keskustelu monenvälisestä yhteistyöstä.

2. SUOMEN TAVOITE

Suomi pitää tärkeänä, että EU toimii aktiivisesti kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän vahvistamiseksi. Globaaleihin ongelmiin (ilmastonmuutos, pandemiat, konfliktit ym.) tarvitaan globaaleja ratkaisuja ja monenvälistä yhteistyötä. Sääntöpohjainen maailmanjärjestys ja tehokas, multilateralismiin perustuva järjestelmä ovat avainasemassa.

EU:n oma yhtenäisyys ja johdonmukaisuus eri foorumeilla on keskeistä. EU:n roolia tulee vahvistaa erityisesti nykyisessä kansainvälisessä tilanteessa, jotta se on kykenevä ottamaan johtoroolin erityisesti itselleen tärkeimmissä kysymyksissä. EU:n tulee etsiä myös uusia kumppanuuksia ja liittolaisia perinteisten lisäksi. EU-YK-yhteistyötä tulee syventää, erityisesti strategisella sekä korkealla tasolla.

YK on kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän ja monenkeskisen yhteistyön ytimessä. YK:n uudistaminen on tärkeää legitiimille ja tehokkaalle toiminnalle. Tämä merkitsee YK:n kaikkien kolmen pilarin – rauha ja turvallisuus, ihmisoikeudet sekä kehitys – saumatonta yhteistoimintaa. Suomi tukee YK:n uudistamista ja pitää EU:n aktiivista roolia ja yhtenäisyyttä asiassa tärkeänä.

Suomen tavoitteena on EU:n yhtenäisyyden ja toimintakyvyn turvaaminen myös muilla monenvälisillä foorumeilla (esim. Etyj, Euroopan neuvosto, ICC, WTO, OECD).

Kansainvälisen oikeuden merkitys multilateralismin perustana on keskeinen, esimerkiksi asevalvontasopimusjärjestelmän ajankohtaisiin haasteisiin vastaamisessa.

Suomi kannattaa perussopimuksen antamien mahdollisuuksien hyödyntämistä EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) toimintakyvyn parantamiseksi, ml. määräenemmistöpäätösten käyttäminen. Tämä mahdollistaisi muun muassa EU:n toiminnan tehostamisen monenvälisillä foorumeilla.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Ulkoasiainneuvoston epävirallisessa lounaskeskustelussa käsitellään multilateralismia ja sitä, miten EU voi omalta osaltaan vahvistaa monenvälistä järjestelmää. Tavoitteena on tunnistaa konkreettisia ja toteuttamiskelpoisia toimenpiteitä. EU:n ulkosuhdehallinto ja Euroopan komissio valmistelevat yhteistä tiedonantoa ensi vuoden aikana EU:n roolista sääntöpohjaisen monenkeskisyyden

vahvistamisessa, ja ulkoministerien keskustelu on osa tiedonantoa valmistelevaa keskusteluseriaa. Kesällä 2019 hyväksyttiin neuvoston päätelmät koskien monenvälistä yhteistyötä. Päätelmien seuranta ja konkreettinen toimeenpano ovat hyvä työkalu multilateralismin edistämiseksi.

EU:n ulkosuhdehallinnon lounaskeskustelua varten valmistelemaan tausta-asiakirjassa nostetaan esiin EU:n vaikutusvaltaa ja resursseja, pohditaan uudenlaisia kumppanuuksia sekä esitetään keskustelun pohjaksi kysymyksiä muun muassa keskeisimmistä EU:n tavoitteista, monenvälisistä foorumeista ja kumppanuuksista.

Erityisesti Yhdysvaltain vetäytyttyä useista monenkeskisistä sopimusjärjestelyistä on monenkeskisyyden ja sääntöpohjaisen maailmanjärjestyksen puolustaminen noussut keskeiseksi painopisteeksi EU:n toiminnassa. Haasteita monenkeskistä järjestelmää kohtaan on tullut ja tulee erityisesti Kiinan sekä Venäjän taholta.

4. TAUSTA

Sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän vahvistaminen ja monenkeskisen yhteistyön edistäminen YK:n kaikkien kolmen pilarin osalta on kuluva YK:n 75-juhlavuonna tärkeämpää kuin koskaan. Koronapandemia on osoittanut selvästi, että globaaleihin ongelmiin ja uhkiin ei ole ratkaisuja ilman kansainvälistä yhteistyötä. Pandemiakriisissä YK on onnistunut säilymään toimintakykyisenä ja YK-järjestelmän voi katsoa suoriutuneen kohtuullisen hyvin. Pääsihteeri Guterres on osoittanut vahvaa johtajuutta ja käynnissä olevan YK-reformin myötä maatasolla YK on pystynyt yhtenäisempään toimintaan.

EU:n vankkumaton tuki on jatkossakin tärkeää YK:n toimille mm. koronapandemiaan vastaamisessa kaikilla sektoreilla. EU:lta odotetaan myös johtajuutta kriiseihin vastaamisessa.

EU:n ja YK:n väliselle strategisen tason dialogille on nyt hyvä momentum. YK:n pääsihteeri voisi kertoa EU-toimijoille koronakriisitoimistaan sopivassa tilaisuudessa. EU:n tuki YK:lle on erittäin tärkeää kriisin voittamiseksi.

Monenkeskinen yhteistyö on jäänyt suurvaltakilpailun panttivangiksi. EU:lla voisi olla näytön paikka suurvaltakilpailun (Yhdysvallat – Kiina) ns. kolmantena tienä, mutta tämä edellyttäisi nykyistä vahvempaa johtajuutta ja yhtenäisyyttä. EU:n on löydettävä uusia keinoja kumppanuuksien rakentamiseen. Saksan ja Ranskan aloitteesta perustettu Multiallianssi on yksi niistä. Myös Etj, Nato, Euroopan neuvosto ja Afrikan unioni sekä muut alueelliset organisaatiot ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita multilateralismin vahvistamisen kannalta.

On kuitenkin tärkeää pitää myös suurvallat mukana monenkeskisessä yhteistyössä. Tehokas multilateralismi ja sääntöpohjainen järjestelmä ei ole ainoastaan pienten, vaan myös suurten valtioiden etu. Yhdysvaltojen eroamiset useista multilateraalisista järjestelyistä kuten YK:n ihmisoikeusneuvostosta, Maailman terveysjärjestö WHO:n tuen poisvetäminen, vetäytyminen Iranin ydinohjelmäsopimuksesta, Pariisin ilmastopopimuksesta ja siirtolaiskompaktista sekä eroaminen UNESCOsta ovat rapauttaneet osaltaan kansainvälistä sääntöpohjaista järjestelmää. Yhdysvallat on myös leikannut rahoitustaan muun muassa YK:n väestörahostolta ja ajanut rauhanturvaamiseen merkittäviä leikkauksia. Näiden vetäytymisten myötä EU on menettänyt monissa keskeisissä kysymyksissä tärkeän liittolaisen ja samanmielisen kumppanin.

Yhdysvaltain nykyinen linja on luonut myös uudenlaista dynamiikkaa monenväliseen toimintaympäristöön, ja antaa muun muassa Kiinalle ja Venäjälle uudenlaista liikkumavaraa monenkeskisessä yhteistyössä. Kiina on tässä tilanteessa pyrkinyt tuomaan pöytään uusia aloitteita, joilla se pyrkii vaikuttamaan globaalijärjestykseen omien arvojensa ja intressiensä edistämiseksi, ja käytännössä toimintansa kautta haastaa nykyisen sääntöpohjaisen maailmanjärjestyksen.

LIITTEET

Asiasanat	Karibia, Latinalainen Amerikka, UAN Ulkoasiainneuvosto, Venäjä, YUTP, Länsi-Balkan
Hoitaa	UM
Tiedoksi	EUE, LVM, MMM, OKM, OM, PE, PLM, SM, STM, TEM, TPK, TULLI, VM, VNK, YM